

LAKIEHDOTUS KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 84/2022 vp)

Onko ehdotuksessa huomioitu riittävän selkeästi sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtämisestä aiheutuvat muutokset? Jos ehdotus on epäselvä, pyydämme kohdentamaan näkemykset ja huomiot aiheittain tai jopa pykälittäin alempana olevan väliotsikoinnin mukaisesti. Pyydämme myös tuomaan esille, milloin on kyse pykälätekstistä ja milloin perusteluista.

Kustannusten korvaaminen (luku 7)

Kustannusten korvaamisessa hyvinvointialueen mahdollisuus saada korvauksia järjestämisvastuunsa mukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä on ilmaistu riittävällä tavalla. Sen sijaan tehtäväjako kuntien ja hyvinvointialueiden sekä KELA:n kanssa on syytä täsmentää.

Eesityksessä ehdotetaan muutettavaksi kotoutumisen edistämisestä annettua lakia siten, että mahdollistettaisiin hyvinvointialueille lain 6 luvussa tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä aiheutuneiden kustannusten korvauksien hakeminen.

Jatkossa maahanmuuttaja voi saada palveluja samanaikaisesti useammalta eri järjestämisvastuulliselta taholta, esim. sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista vastaavalta hyvinvointialueelta tai kotoutumisen edistämisen palveluista vastaavalta kunnalta. Tässä kohden on työn ja vastuunjako täsmennettävä.

Toimeentulotukilakiin valmistellaan kuitenkin muutosta, jonka myötä vastuu olisi hyvinvointialueella. Perustoimeentulotuen myöntää Kansaneläkelaitos. Jatkossa hyvinvointialue hakisi kiintiöpakolaiselle tai muulle kuntaan osoitettavalle henkilölle tarvittaessa ennakoivasti toimeentulotukea. Tämä vastuu tulisi olla KELA:n vastuulla, joka muutoinkin vastaa perustoimeentulotuesta. Perustoimeentulotuella katetaan välttämättömät tarpeet.

On keskeistä, että kiintiöpakolaiselle tai muulle kuntaan osoitetulle kotoutumislain 2§:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettulle henkilölle järjestetään heti ensimmäisinä päivinä tapaamisia sosiaalihuollon kanssa, joka voi kuvata miten Suomen sosiaaliturvajärjestelmä toimii ja antaa etuuksiin liittyvää neuvontaa. On hyvinvointialueen vastuulla tarjota etuuksiin liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä dokumentoida käydyt keskustelut siten kuin laissa säädetään. Näin menetellen kirjatut tiedot eivät välity kunnan kotouttamispalveluihin. Myös kunnan palveluissa käydään ohjaus ja neuvontakeskusteluja, jotka olisi hyvä dokumentoida. Tätä varten ei ole asiakastietojärjestelmää.

Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta neuvonta ja ohjaus tulisi järjestää osana alussa tehtävää neuvontaa ja ohjausta peruspalveluista ja suomalaisesta yhteiskunnasta. Kunnan kotouttamispalveluista henkilö tulisi ohjata hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluihin vain, mikäli alkuarvioinnissa todetaan, että henkilöllä on sosiaali- ja terveyspalvelujen tuen tarpeita. Alkuarviointiin voisi sisältyä sosiaali- ja/tai terveydenhuollon ammattihenkilön tapaaminen. Henkilöstä ei pidä ”automaattisesti tai varmuuden vuoksi” tehdä hyvinvointialueen sosiaalihuollon asiakasta. Kunta vastaa vuoden 2023 jälkeen alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laatimisesta toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saaville maahanmuuttajille, joihin sovelletaan kotoutumislakia. Kunta jatkossakin laatii alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman myös muulle maahanmuuttajalle, jonka arvioidaan sitä tarvitsevan. Tätä varten ei ole asiakastietojärjestelmää.

Kotoutumispalvelujen asiakkaalla on tarve myös TE –hallinnon ja KELAn palveluihin. TE hallinnon palvelujen v 2024 uudistamisen vaikutuksia ei ole arvioitu riittävällä tavalla kotoutumisen näkökulmasta.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tuen ja asumisen järjestäminen (27-28 §)

Kunnan ja ELY-keskuksen väliset voimassa olevat sopimukset, jotka ovat edellytyksenä perheryhmäkotitoiminnalle sekä osalle korvausten saamista, siirtyisivät kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta alkaen. Tämän johdosta hyvinvointialueen ja ELY keskuksen ei tarvitsisi sopia erikseen kunkin maahanmuuttajan osalta syntyvistä sopimusta edellyttävistä kustannuksista, jotta hyvinvointialue voisi hakea niihin valtion korvauksia.

Kunta ja ELY-keskus sopivat alaikäisen ilman huoltajaa maahan tulevan lapsen sijoittamisesta kuntaan. Hyvinvointialueen tulisi olla osapuolena kuntaan sijoittamisessa, koska hyvinvointialue vastaa tuen ja asumisen järjestämisestä. Hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen sisältyy, että sen on valvottava ja ohjattava vastuulleen kuuluvaa palvelutuotantoa. Hyvinvointialue voi järjestää nämä palvelut itse tai hankkia ne yksityiseltä palveluntuottajalta.

Hyvinvointialue järjestää sosiaali- ja terveystalvet yhtä kuntaa laajemmalle alueelle ja siten perheryhmäkotit voisi palvella useampaa hyvinvointialueen kuntaa. Perheryhmäkotit sijoittuu johonkin alueen kunnista, jonka tehtäviin kuuluu järjestää alaikäisenä sijoitetun henkilön perustalvet. Kunnilla on vastuu järjestää varhaiskasvatuksen ja perustalvetuksen talvet. Lisäksi kunnilla on monipuoliset mahdollisuudet tukea kotoutumista erilaisin vapaa-ajan ja kulttuuritoimien talveuin. Kuntien velvollisuutena on myös järjestää hyvinvointia ja terveydettä edistäviä ennaltaehkäiseviä talveuita. Kunnissa toimivilla järjestöillä ja yhdistyksillä on myös mahdollisuus tukea kotoutumista niiden toiminoilla: vertaistuki, vapaaehtoistyö, harrasteryhmät. Esitetysssä lakiluonnoksessa ei ilmene miten talveuilta sovitaan hyvinvointialueen ja useamman kunnan kesken.

Kotoutumisen edistämisestä annetulla lailla säädettäisiin hyvinvointialueille uusi tehtävä liittyen alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tuen ja asumisen järjestämiseen esimerkiksi perheryhmäkodeissa sekä tukitoimenpiteistä, joiden piirissa lapsi tai nuori voi olla, kunnes hän täyttää 25 vuotta tai kunnes hänellä on huoltaja Suomessa. Tämä on järkevä ratkaisu, koska kyseessä on alaikäiset lapset ja henkilöt, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Nämä henkilöt tarvitsevat sosiaali- ja terveystalveuilissa annettavia perustason ja usein myös erityistason tukia ja talveuita.

Muut hyvinvointialueisiin liittyvät muutosehdotukset

Erkki Penttinen, sektorijohtaja

Pohjanmaan hyvinvointikuntayhtymä